

ลำปาง...เมืองช้างเผือก

น.สพ.ดร.สิทธิเดช มหาสาวังกุล

ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสัตวแพทย์ อ.อ.ป.

ในอดีต จังหวัดลำปาง ก็มีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับช้างเผือก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มีช้างจากจากจังหวัดลำปาง เดินทางมายังกรุงเทพฯ เพื่อขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ ช้างสำคัญนั้นชื่อ พระเศวตอุดมวารณย์ ซึ่งเป็นช้างสำคัญลำดับที่ ๑๖ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๘ ที่ริมฝั่งแม่น้ำวัง บ้านทุ่งฝาย อ.เมือง จ.ลำปาง จากแม่ช้างชื่อแม่ทองคำ ช้างเลี้ยงของเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปางในขณะนั้น ภายหลังจากช้างแม่ทองคำตกลูกแล้ว ผู้รักษาช้างได้เข้ามาแจ้งว่าเป็นช้างสีประหลาด เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต พร้อมด้วยพระยาอุทัยมนตรี พระอาทร เจ้านาย และข้าราชการได้ไปตรวจดูลูกช้าง พบว่าลูกช้างเป็นช้างพลายมีผิวพรรณลักษณะผิดกว่าช้างธรรมดา คือ จักษขาวทั้ง ๒ ข้าง เล็บขาวทั้ง ๑๘ เล็บ ขนขาว ผิวเนื้อคล้ายสีทองแดง มีกระดำบ้างเล็กน้อย สูง ๒ ศอก ๖ นิ้ว มีอุปนิสัย ชุกชอนเช่นเดียวกับเด็กเล็ก

วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๔๙ เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต ได้มีโทรเลขมากราบทูลกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยให้ทราบ และจัดกระบวนแห่ช้างสำคัญเดินทางจากบ้านทุ่งฝาย เพื่อมาพักที่โรงภายในคุ้มหลวงเจ้าผู้ครองนครลำปาง ในวันที่ ๑๕ ของเดือนเดียวกัน มีการจัดกระบวนออกไปรับช้างสำคัญอย่างยิ่งใหญ่ คือมีช้างนำประมาณ ๒๐๐ เชือก มีเจ้านายและข้าราชการขึ้นช้างทุกเชือก พร้อมด้วยกระบวนแห่หลายกระบวน ชาวบ้านในลำปางต่างแห่แหนกันมาดูการรับช้างสำคัญกันอย่างคับคั่ง

ต่อมาเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต มีศุภอักษรขอพระราชทานถวายช้างสำคัญนี้ เพื่อเป็นที่เชิดชูพระบรมเดชานุภาพ และขอพระราชทานถวายช้างชื่อ ทองคำ แม่ช้างสำคัญ เป็นช้างนมด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหฤทัยยินดี โปรดเกล้าให้เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตจัดส่งช้างพลายสำคัญนั้นลงมากรุงเทพฯ พระเจ้าน้องยาเธอกรมหลวงดำรงราชานุภาพทรงกราบบังคมทูลถวาย ความเห็นต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงการเดินทางของช้างสำคัญว่า “...การที่จะล่องแพช้างมาจากเมืองตากนั้นลำบากมากเพราะลำน้ำแม่ปิงล่องแพช้างยาก และช้างจะต้องถูกกักมาในแพหลายวัน ข้าพระพุทธเจ้าคิดด้วยเกล้าฯ ว่าจะให้คุมช้างค่อยๆเดินมาลงแพที่ปากน้ำโพ ที่เดียวจะ

เป็นการสะดวกดี ” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า การนำช้างลงมาทางบกนั้นดีอยู่แล้ว แต่เกรงว่าถนนนั้นจะเป็นหล่มเป็นโคลน และจะต้องมีโรงพักเป็นระยะๆ และมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ช้างพลายสำคัญยังอ่อนอยู่ต้องกะระยะทางให้เดินเพียงวันละ ๒-๓ ชั่วโมง เดินวันละมากเกรงจะบอบซ้ำ ” การเดินทางของช้างสำคัญจึงต้องเริ่มเดินทางด้วยทางบกจากเมืองลำปาง และหยุดพักตามระยะตามรับสั่ง ช้างพลายสำคัญและช้างแม่กองคำ ได้เดินทางออกจากรบเมืองลำปางในวันที่ ๘ ตุลาคม ปีเดียวกัน โดยเจ้าพระยาไชยสงคราม หลวงประเทศอุดรทิศและหลวงอนุสรศรีสวัสดิ์ เป็นผู้คุมช้างลงมา ในกระบวนการช้างมีช้างพัง ๕ เชือก ช้างพลาย ๔ เชือก ม้า ๖ ตัวจากนวนคนที่เดินทางบกรวม ๕๖ คน โดย เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต ได้เดินทางโดยกระบวนเรือ ล่องแม่น้ำวังมาสมทบที่เมืองตาก หลังจากนั้นจึงเดินทางออกมาจากเมืองตาก ต่ไปยังเมืองกำแพงเพชร มณฑลนครสวรรค์ อำเภอพยุหะคีรี อำเภอมโนรมย์ เมืองชัยนาท เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรี เมืองไชโย เมืองอ่างทอง อำเภอนครไทร และหยุดพักการเดินทางที่บ่อโพธิ์ อำเภอนครหลวง มณฑลกรุงเก่า ในวันที่ ๒๒ พ.ศ.๒๔๔๙ เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตได้มอบหมายให้พระยาไชยสงครามคุมช้างอื่นๆ ที่ร่วมกระบวนมากับช้างพลายสำคัญกลับนครลำปาง โดยเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตเดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยกระบวนเรือเพื่อเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ช้างสำคัญได้ถูกขบวนแห่ช้างจาก บ่อโพธิ์ล่องลงมาพักที่วัดละมุด จังหวัดนนทบุรี โดยมีเจ้าพนักงานกำกับในแห่ช้าง พร้อมพระภิกษุสงฆ์ทรงสมณศักดิ์สวดท่องภาณและเจริญพระปริตร สำหรับประจำแห่ช้างด้วย ๒๐ รูป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าให้ก่อสร้างโรงช้างขึ้นที่หน้า พระที่นั่งอภิเศกดุสิต ริมนนพุตานใน เพื่อพระราชทานช้างพลายสำคัญ พร้อมด้วยพลม้าสำหรับประทับทอดพระเนตร และระเนียดสำหรับปล่อยช้าง ซึ่งระเนียดนี้สร้างขึ้นระหว่างโรงช้างกับพลม้า ส่วนภายในโรงช้างมีการจัดสร้างทำแท่นและเสาเบญพาศ ใช้บประมาณในการก่อสร้างทั้งสิ้น ๒๔,๖๘๙ บาท

วันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ.๒๔๔๙ เวลาเช้า เจ้าพนักงานได้นำแห่ช้างมาเทียบที่ท่าพระ เวลา ๑๗. นาฬิกา น. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเครื่องยศทหารบกเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังสวนดุสิตไปประทับพลม้าที่ท่าพระ

เวลา ๑๗ นาฬิกา ๑๗ นาที ซึ่งเป็นเวลาในระหว่างพระฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้นำช้างพลายสำคัญขึ้นจากแพมาถวายทอดพระเนตรที่หน้าพลับพลาแล้ว
โปรดเกล้าฯ ให้เดินกระบวนแห่ช้างพลายสำคัญ หลังจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินกลับไปประทับพลับพลา
หน้าโรงช้าง ภายในวังสวนดุสิต

กระบวนแห่ช้างสำคัญตลอดโหล่นทวารที่ถนนท่าพระ ที่โหล่นทวารมีราชบัณฑิตประพรหมน้ำพระ
พุทธรณ์และพรหมณ์ประพรหมน้ำเทพมนต์ที่เกยทั้งสองข้าง หลังจากนั้นกระบวนแห่ช้างสำคัญเดินไป
ตามถนนหน้าพระลาน เลี้ยวเข้าถนนราชดำเนินใน ถนนราชดำเนินกลาง ถนนราชดำเนินนอก ถนน
เบญจมาศ ถนนพุดตาน ไปเข้าโรงพิธีภายในวังสวนดุสิต

เมื่อกระบวนเดินทางมาถึงและช้างสำคัญเข้าโรงช้างเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับพระราชอาสน์ในโรงช้างพระราชทานไตรแพรและย่ามแพรขาวแก่
พระสงฆ์ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ และเปรียญ รวม ๑๐ รูป มีสมเด็จพระพุฒาจารย์เป็น
ประธาน ประสงฆ์ออกไปครองไตรกลับมานั่งที่ตามเดิมแล้ว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ทรงศีล พระสงฆ์
เจริญพระพุทธมนต์สวดปริตร จากนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ช้างเผือกชั้นที่ ๓ มหาวราภรณ์ แก่เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต เจ้าผู้ครองนครลำปาง
เจ้าของช้างพลายสำคัญ

วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ เวลา ๑๑ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด
เกล้าโปรดกระหม่อม ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จไปประทับในโรงช้าง ทรงจุดเทียน เครื่อง
นมัสการ ทรงศีล พระสงฆ์ถวายพรพระจบแล้ว ทรงประเคนเครื่องอาหารภัตตปฏิบัติเลี้ยงประสงฆ์ เมื่อ
พระสงฆ์รับประทานฉันแล้ว ทรงประเคนเครื่องไทยธรรมแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวาย
อดิเรก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จกลับ และในเวลากลางวันได้มีการมหรสพสมโภชตามธรรมเนียม

เวลา ๑๙ นาฬิกาเศษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องครึ่งยศทหารบก เสด็จ
ทอดพระเนตรมหรสพละคร เพลงไม้ลอย ใต้ลวด ญวนหก จากนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
ราชดำเนินไปประทับ ณ โรงช้าง พระราชทานไตรแพรและย่ามแก่พระสงฆ์ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชา
คณะ เปรียญ รวม ๑๐ รูป มีสมเด็จพระวันรัต เป็นประธาน ประสงฆ์ออกไปครองไตรและกลับมาที่นั่งแล้ว
ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทรงศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ทวาทสปริตร จบแล้ว ถวายอดิเรก ถวาย

พระพรลา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานเงินแก่พราหมณ์ผู้อ่านฉันทน์ คือหลวง เทพอาจารย์ ๒๐ บาท และขุนศรีสิทธิเวทย์ ๘ บาท เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่หน้าพระที่นั่งอภิเศก ดุสิต ทอดพระเนตรการมหรสพ จนถึงเวลา ๒๒ นาฬิกาเศษเสด็จขึ้น

วันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙

เวลาเช้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เสด็จไปประทับในโรงช้าง ทรงจุดเทียน เครื่องนมัสการทรงศีล พระสงฆ์ถวายพรพระจบแล้ว ทรงประเคน เครื่องอาหารภัตตรปฏิบัติเลี้ยงประสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน ทรงประเคนเครื่องไทยธรรมแก่ พระสงฆ์ พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเสด็จกลับ

เวลา ๑๙ นาฬิกาเศษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับ ณ.โรงช้าง พระราชทานไตรแพรและย่ามแก่พระสงฆ์พระบรมวงศานุวงศ์ พระราชาคณะ เปริญรวม ๓๐ รูป มีเทียน เครื่องนมัสการทรงศีล พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรมหาสมยสูตรจบแล้ว ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา

จากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ณ.พระที่นั่ง อภิเศกดุสิต ทอดพระเนตรการมหรสพ พราหมณ์บูชาและอ่านคำฉันทน์ ราชบัณฑิตบูชาจุฬารัฐทิศ กรมแสง ในซ้ายขับไม้ตามธรรมเนียม เวลา ๒๓ นาฬิกา เสด็จกลับ

วันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๙

เวลาประมาณ ๑๑ นาฬิกา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ทรงประเคนอาหารภัตตร พระสงฆ์ทำภัตกิจ เสร็จแล้วรับเสด็จ จากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประทับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ นพรัตน์ราชวรภรณ์ เสด็จออกประทับในโรงช้าง ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทรงศีล เมื่อได้เวลาระหว่าง พระฤกษ์ ๑๑ นาฬิกา ๒๙ นาที พระโหราธิบดีลั่นฆ้องชัย ให้สัญญาณ พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา พราหมณ์ เป่าสังข์ กรมแสงในไกรบัดนเกาะว้ ชาวประโคนได้ประโคมแตรสังข์ฆ้องชัยพิณพาทย์มโหรี

ต่อจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นประทับบนเกยข้างเสาดะลูง ทรงรด น้ำพระราชทานช้างสำคัญด้วยพระเต้าศิลาและหม้อทอง และพระมหาสังข์ทักษิณาวัฏ พระราชทานอ้อย แดง ซึ่งกรมพระอดิศักดิ์และพราหมณ์ได้จารึกนามช้างลงในนั้น พระราชทานนามว่า **พระเศวตอุดม**

วารณ์ บรมคชาธารประเสริฐศักดิ์ ศุภเนตรนัชโคระวรรณ์ โลมพรรณเลื่อมประภัศร ตามพญูชรร
ดิลกชาติ พงษ์กมลลาศน์รังสฤษฎ์ อุดุลย์ฤทธิ์เดชดิกรก พาหนะเอกอิศราธิบดินทร์ ปรมินทรมหา
ราช ประกาศเกษตรสิทธิสภาพร เฉลิมพระนครรัตนโกสินทร์พิศาล มโหฬารพรรษคุณวิบุลย
ลักษณเลิศฟ้า เฉลิมพระเนตรรัตนโกสินทร์พิศาล มโหฬารพรรษคุณวิบุลยลักษณเลิศฟ้า

แล้วโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ,สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช , สม
เด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต , พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนเรศวรฤทธิ์ และ
พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงศ์วโรปการ ทรงเจิมพระเศวตอุดมวารณ์ด้วย จากนั้น
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานเครื่องไทยธรรมแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์ถวาย
อนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา แล้วโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียนสมโภช เจ้า
พนักงานประโคมแตร สังข์ มโหรี พิณพาทย์ เมื่อเวียนเทียนครบ ๕ รอบแล้ว พราหมณ์ได้เจิมอีกครั้งหนึ่ง
ตามธรรมเนียม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานสิ่งของและเงินตราแก่เจ้าของช้าง และผู้ซึ่งมี
หน้าที่เกี่ยวข้อง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเวลา ๑๒ นาฬิกาเศษ

เวลาประมาณ ๑๙ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องเต็มยศชาว
ทหารบก ทรงสวมสายสะพายมหาวราภรณ์ เสด็จออกประทับ ณ.โรงช้าง โปรดเกล้าฯ ให้มีการเวียนเทียน
สมโภช พราหมณ์บูชาเครื่องสังเวย และอ่านฉันทและขับไม่จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น
ประทับ พระที่นั่งอภิเศกดุสิตทอดพระเนตรการมหรสพ และเสด็จกลับในเวลา ประมาณ ๒๒ นาฬิกา เป็น
การเสร็จการสมโภชน์พระเศวตอุดมวารณ์ฯ

หลังจากเสร็จสิ้นพระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชน์ช้างสำคัญแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระเศวตอุดมวารณ์ฯ ยืนโรง ณ.โรงช้างพระราชวังดุสิตพร้อมทั้งช้างแม่กอง
คำ ซึ่งโปรดเกล้าฯให้เป็นช้างนมด้วย

จนกระทั่งเมื่อ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒ เวลาเช้า พระเศวตอุดมวารณ์ฯ เริ่มมีอาการป่วย เชื่องซึม
ไม่จับหญ้า ไม่ถ่ายมูลหนักมูลเบา น้ำตาและน้ำปลายวงแห้ง หมอได้ตรวจอาการในชั้นต้นแล้ววินิจฉัยว่า
เป็นไข้ตามฤดู จึงได้ประคบยาป้อนและยาชโลม อาการก็ดีขึ้นบ้างทุดบ้างสลับกันไป ในขณะเดียวกัน
ช้างแม่กองคำมีอาการป่วยเช่นเดียวกัน แต่เมื่อได้รับยาแล้วก็มีอาการทุเลาขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ช่วงเดือน
สิงหาคม ช้างสำคัญพระเศวตรุจิราพรรณ์ฯ ได้ล้มป่วยด้วยอาการคล้ายกัน เมื่อได้รับยาก็ทุเลาขึ้นเช่นกัน
เนื่องจากทั้งสองช้างเป็นช้างใหญ่ มีกำลังต่อสู้กับอาการป่วยได้ แต่สำหรับพระเศวตอุดมวารณ์ฯ เป็นช้าง

ที่มีอายุน้อยอยู่ จึงมีอาการค่อนข้างหนัก หมอก็ได้ประทุมกัน และให้ยาแก้ไข้ตามอาการ แต่อาการก็ยังไม่ดีขึ้น วันต่อมาถ่ายมูลหนัก มูลเบา ออกมาพร้อมกัน มูลเบามีสีแดงจัด มูลหนักมีโลหิตตกมาก อ่อนเพลีย หลับเป็นพักๆ ตัวสั่นหายใจไม่ปกติ จนเวลา ๒๓.๐๐ น. ของวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๒ พระเศวตอุดมวารณฯ ล้ม รวมอายุทั้งสิ้น ๔ ปี ๕ เดือน ๘ วัน

เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต ได้สร้างอุโบสถศิลปะล้านนา ขึ้นภายในวัดทุ่งฝาย จังหวัดลำปาง สถานที่อันเป็นที่กำเนิดของพระเศวตอุดมวารณฯ และเปลี่ยนชื่อจากวัดทุ่งฝายเป็นวัดช้างเผือก ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ที่ชาวลำปางได้มีโอกาสถวายช้างเผือกแด่พระเจ้าแผ่นดิน

การที่เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิต นำช้างสำคัญ เดินทางจากนครลำปางมาขึ้นระวางสมโภชที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ นั้น ส่งผลให้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ตามเส้นทางที่กระบวนช้างสำคัญ เคลื่อนผ่าน มีการสร้างหรือปรับปรุงถนน และสะพาน ทำให้การเดินทางติดต่อสำหรับคนในพื้นที่สะดวกมากขึ้น นอกจากนี้การนำช้างสำคัญมาถวายของเจ้านายฝ่ายเหนือยังเป็นการกระชับสัมพันธไมตรีและแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยเช่นกัน

ปัจจุบันชาวบ้านทุ่งฝายยังคง ได้รับรู้เรื่องราวของพระเศวตอุดมวารณฯ ผ่านการบอกเล่าจากคนรุ่นก่อน และจากเอกสารต่างๆ ที่ผู้รู้ในชุมชนพยายามศึกษาค้นคว้า เพื่อที่จะได้ข้อมูลชัดเจนมากยิ่งขึ้น ประกอบกับการสร้างถาวรวัตถุต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องภายในวัดช้างเผือก และบ้านทุ่งฝาย ย่อมแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านยังให้ความสำคัญ และมีความภูมิใจในการเป็นถิ่นกำเนิดของช้างเผือกในรัชกาลที่ ๕







